
14.02.09

NIEUW ENSEMBLE

FLUISTERMUZIEK

KAMERMUZIEKZAAL - CONCERTZAAL - 20.00

19.15 Inleiding door Maarten Beirens

CONCERTGEBOUW

BIO'S

De violiste Sanne Hunfeld (1981) studeerde aan het Conservatorium van Amsterdam, de Guildhal School of Music and Drama in Londen en het Conservatorium van Den Haag. Ze nam deel aan het televisieprogramma 'masterclass', waar ze les kreeg van Maxim Vengerov. Sinds 2002 vormt ze een vast duo met pianist Maarten den Hengst. Sinds 2005 is ze violiste van pianotrio Suleika. Ze volgde de academie van het Koninklijk Concertgebouw en speelt regelmatig met het Nieuw Ensemble. Haar viool werd door Joseph Gagliano gebouwd.

De cellist Jeroen den Herder was gedurende bijna tien jaar eerste aanvoeder bij het cello-octet Conjunto Ibérico. Vanaf 1999 is hij als vaste cellist verbonden aan het Nieuw Ensemble. Hij won verscheidene prijzen en trad in meer dan 25 landen solistisch of in kamermuziekverband op met musici als Janine Jansen, Isabelle van Keulen en Anner Bijlsma. Hij geeft regelmatig masterclasses en is artistiek directeur van het tweejaarlijkse Cellofestival in Zutphen. Hij doceert aan de Conservatoria van Amsterdam en Rotterdam. Sinds maart 2005 speelt hij bij het Ruysdael Kwartet.

Het Nieuw Ensemble heeft zich onder leiding van dirigent Ed Spanjaard tot een internationaal toonaangevend ensemble voor hedendaagse muziek ontwikkeld. De groep heeft een eigen repertoire opgebouwd van ongeveer 500 in opdracht geschreven stukken. In 1998 werden het Nieuw Ensemble en artistiek leider Joel Bons onderscheiden met de Prins Bernhard Fonds Muziekprijs vanwege de 'uitgesproken avontuurlijke en speelse programmering die letterlijk en figuurlijk als grensoverschrijdend kan worden betiteld'. Het ensemble introduceerde een groot aantal niet-westerse componisten. Groot succes oogstten de concertseries Nieuwe Muziek uit China. Het ensemble bracht ook diverse muziektheaterproducties, nam tal van cd's op en werkte met de grootste hedendaagse componisten samen.

UITVOERDERS

PROGRAMMA

ensemble

NIEUW ENSEMBLE

Qu Xiaosong (1952),

Ji #7 - Motionless Water (1997), voor soloviool

Klaus Huber (1924),

Luminescenza (1993), voor mandoline, gitaar, harp

Helmut Lachenmann (1935),

Pression (1969), voor cello

Salvatore Sciarrino (1947),

Esplorazione del Bianco II (1986),

voor fluit, basklarinet, gitaar en viool

Mayke Nas (1972)

plons (creatie, 2008),

voor fluit, klarinet, mandoline, gitaar, harp, slagwerk,
viool, altviool, cello en contrabas

— Pauze —

Hans-Joachim Hespos (1938)

i f i – unklänge für ensemble (1990),

voor basfluit, bassethoorn/basklarinet, Napolitaanse
mandoline, Spaanse gitaar, grote concertharp,
altviool, contrabas, slagwerker, tapdanseres

— Verplaatsing naar Concertzaal —

Stiliteritueel met Arne Deforce

Salvatore Sciarrino (1947),

Ai limite della notte (1979), voor cello

festivalsponsors SHHHT!!!

FOCUS

**CON
TEMPO**

SHHHT!!!

In deze tijden van geluidspollutie, lawaaipollitie en gehoorschade is het festivalweekend SHHHT!!! een verademing. Drie dagen lang zoekt het Concertgebouw de tactiele klanken op, het fluisteren van instrumenten en de menselijke stem. De nauwkeurigheid waarmee componisten van vandaag werken met geluid heeft bij velen in een verstilde esthetiek geresulteerd. Dat deze muziek toch een grote zeggingskracht kan bezitten, bewijst de schare musici die mee hun schouders onder dit festival zetten. Nieuw werk van Mayke Nas en Joachim Brackx, en héél veel boeiende werken op verschillende locaties. Laat u verrassen ... en denk eraan: SHHHT!!!

Plons en SHHHT!!!

Traditioneel denken we over klank in drie categorieën: er is lawaai, er is stilte en ergens daar tussenin beweegt muziek zich. In diezelfde visie is de bewegingsvrijheid van de muziek echter ook beperkt: er zijn conventies op het vlak van speeltechniek en toonvorming die een ideaalbeeld van 'muzikale' klank bepalen. Voor veel hardleerse klassieke liefhebbers, is de ruwe klank van een elektrische gitaar bij uitstek 'lawaai'. En uiteraard zou het bij diezelfde luisteraar nooit opkomen dat allerlei achtergrondgeruis en zachte bijgeluidjes mee deel uitmaken van de muziek: neen, dat zijn ongewenste nevenverschijnselen, en de kunde van een goede muzikant (en van een goed, aandachtig en dus stil publiek) bestaat er onder meer uit zulke bijgeluiden te vermijden.

In de tweede helft van de twintigste eeuw is de benadering van die categorieën echter helemaal veranderd. Tot dan toe hadden componisten de klank als een min of meer vaststaand gegeven benaderd. Maar in de

eerste helft van de twintigste eeuw beginnen componisten gaandeweg steeds specifiekere klanknuances voor te schrijven: niet 'de' klank van een trompet, maar wel een trompet met welbepaalde demper, niet 'de' klank van een viool, maar nauwkeurig aangegeven hoe die aangestroken moet worden: op de kam, bijvoorbeeld, of met de houten kant van de strijkstok. Eenmaal de interesse gewekt is in zulke sonoriteiten, beginnen componisten na de Tweede Wereldoorlog pas echt klank te benaderen als een zelfstandig gegeven. De invloedrijke Amerikaanse componist John Cage speelde een sleutelrol in wat je de 'emancipatie van de klank' zou kunnen noemen. Cage verdedigde het idee dat muziek in wezen een opeenvolging van klanken was en dat wat dat betreft alle klanken – dus ook die geluiden die voordien als onmuzikaal werden beschouwd – wezenlijk evenwaardig waren. Als je de moeite nam om er echt naar de luisteren, aldus Cage, zou je merken dat ieder geluid fascinerend kan zijn, of dat nu een viool, een kettingzaag of een ritselend papiertje is. De elektronische muziek maakte tezelfdertijd plots een heel nieuw palet aan (ongebruikelijke) geluiden beschikbaar en ook in de instrumentale en vocale muziek, begonnen componisten (én uitvoerders) volop te experimenteren met alternatieve speeltechnieken, zodat ook vertrouwde instrumenten steeds vaker ook nieuwe, ongewone klanken produceerden.

Wanneer je interesse hebt voor de klank als gegeven op zich, ligt het voor de hand dat je ook oog hebt voor de kleine nuances, de details die iedere klank kenmerken. En zo is de fascinatie voor de minuscule, zachte, subtiele geluiden eigenlijk niet meer dan een logische stap. Heel wat componisten hebben zich dan ook gewaagd aan een exploratie van het on-

uitputtelijk rijke schemerlandschap dat zich uitstrekt in het spectrum van zachte klanken.

Een eerste benadering daarbij komt voort uit een doorgedreven aandacht voor de klanken op zich en de alternatieve speeltechnieken. De Duitser Helmut Lachenmann trok de experimentele benadering van de instrumenten zo extreem door, dat de werken uit de jaren 1970 waarmee hij zijn reputatie vestigde, zich best lieten karakteriseren als 'musica negativa': muziek die elke vertrouwde 'muzikale' klank doelbewust vermeed. *Pression* uit 1969 is daarbij een sleutelwerk. Een cellist haalt daarin een fenomenaal scala aan ruisende, krassende, kreunende, fluitende en andere 'alternatieve' klanken uit zijn cello. Lachenmann spreekt in dat verband zelf van 'musique concrète instrumentale': een instrumentale tegenhanger van de elektronische 'musique concrète' van Pierre Schaeffer en Pierre Henry, waarin ook ongebruikelijke geluiden (een zucht, een deur die kraakt) werden opgenomen en bewerkt. Niet enkel heeft Lachenmann in de partituur minutieus aangegeven hoe al die klanken gespeeld moeten worden, de sterkte van dit werk schuilt ook in de door-dachte muzikale structuur waarmee hij orde schept in deze nieuwe klankenwereld.

Ook de Italiaan Salvatore Sciarrino zoekt de breekbare poëzie op van allerlei alternatieve ruisklanken. Net als bij Lachenmann zijn de alternatieve speeltechnieken voor hem geen doel op zich, maar een middel om heel gevoelige, broze verstillings te scheppen. Het onbekende, 'witte' terrein dat hij verkent in *Esplorazione del Bianco II* is een landschap waar uit elke klanknuance dezelfde soort schoonheid als van natuurgeluiden spreekt.

Een tweede motivering om extreme muzikale verstillings op te zoeken, schuilt in de mystie-

ke, meditatieve of alleszins spirituele beleving van stilte. Cage (alweer), die als eerste de stilte expliciet tot onderwerp van muziek maakte, was niet toevallig sterk beïnvloed door het Zen-boeddhisme. Voor de Chinese componist Qu Xiaosong is stilte het ultieme einddoel van zijn muziekstuk *Ji #7 – Motionless Water*, een principe dat hij uit het Taoïsme heeft gehaald. Ook *ifi – Unklänge für Ensemble* van de Duitser Hans-Joachim Hespos heeft iets van een ritueel, al hebben zijn alternatieve klanken ook veel te danken aan het dadaïsme: niet het poëtische, maar het absurde staat voorop.

Ook Klaus Huber, de éminence grise van de Zwitserse nieuwe muziek, is sterk beïnvloed door Oosterse spiritualiteit en geeft zijn composities vaak een beschouwende, verinnerlijkte lading mee. *Luminescenza* voor harp, mandoline en gitaar droeg hij op aan zijn ex-leerling Brian Ferneyhough. De instrumenten zijn microtonaal gestemd (in stappen van één derde van een toon) stemming, wat een eveneens voor een nieuw, onverwacht klankbeeld zorgt – zij het dan op een totaal andere manier dan de ruisklanken van Sciarrino en Lachenmann.

Bij welke van de twee hierboven vermelde benaderingen tenslotte *plons*, een nieuw werk van de jonge Nederlandse componiste Mayke Nas dat hier in wereldcreatie wordt gebracht, het meest zal aansluiten, zal vanavond moeten blijken.

Maarten Beirens

NIEUW ENSEMBLE

tapdans

Marieke van der Ven

viool

Sanne Hunfeld

altviool

Esther van Stralen

cello

Jeroen den Herder

contrabas

Rozemarie Heggen

fluit, basfluit

Harrie Starreveld

klarinet, basklarinet, bassethoorn

Arjan Kappers

mandoline, Napolitaanse mandoline

Hans Wesseling

gitaar, Spaanse gitaar

Helenus de Rijke

harp

Ernestine Stoop

slagwerk

Herman Halewijn

dirigent (creatie Mayke Nas)

Wouter Padberg

Stilte en gefluister in de literatuur

‘Wat een zegen zou het zijn als we onze oren even gemakkelijk konden open en dicht doen als onze ogen.’ (Georg Christoph Lichtenberg, 1742-1799)

Wanneer we geconcentreerd en gepassioneerd bezig zijn (met lezen, luisteren, kijken, schrijven, componeren, enz.) zowel privé of soms samen met anderen, dan willen wij doorgaans niet gestoord worden. Zowel het individueel als collectief geuite ‘shhht!!!’ is uitdrukking van een zekere mate van ergernis over het storen van onze concentratie en een aanmaning – bijna een bevel – tot stilte. Daarnaast kan ‘shhht!!!’ ook een welwillend verzoek zijn om een andere wereld, de wereld van verstilling en stilte waar hoogstens nog mag gefluisterd worden, te betreden. In het dagelijkse leven en ook in de literatuur heeft datgene waarover enkel gefluisterd kan worden en waarover men zwijgt meestal een totaal andere connotatie. In de in 1917 gepubliceerde roman *Silences du colonel Bramble* van André Maurois (pseudoniem van Emile Herzog) converseert een welopgevoede Engelse gentleman met zijn al even welopgevoede vrienden. Over de vreselijke oorlogsomstandigheden wordt in alle talen gezwegen. De roman *De tuin van Finzi-Contini* (verfilmd door Vittorio de Sica) van de Italiaanse auteur Giorgio Bassani is de literaire kroniek van de ondergang van de joodse gemeenschap in Ferrara. Ook hier wordt gezwegen of hoogstens gefluisterd over de, steeds op de achtergrond aanwezige, onheilspellende politieke ontwikkelingen (fascisme). Er zijn bibliotheken volgeschreven met romans en verhalen waarin de ‘waarheid’ verzwegen wordt of waarin er geheimzinnig gefluisterd wordt al of niet met goede bedoelingen. Dat fluisteren ook een heilzame werking kan hebben vernemen we in de roman *De paardenfluisteraar* (The Horse Whisperer) van Nicholas Evans (1995), verfilmd door Robert Redford.

De stilte, het zwijgen loopt als het ware als een ronde hoogspanningskabel doorheen de roman *Le silence de la mer* (1942) van de Franse ingenieur en prozaïst Vercors (pseudoniem van Jean Bruller). Naast de soms oorverdovende aanwezigheid van stilte (meestal geassocieerd met eenzaamheid) in de Scandinavische literatuur, belichtte onze enige Nobelprijs literatuur (1911) Maurice Maeterlinck de eerder metafysische aspecten van de stilte in *Le Silence*, het korte openingsessay van *Le Trésor des humbles* uit 1896. De stilte, de actieve stilte, is de essentie van een ontmoeting van twee zielen. De kwaliteit van die eerste stilte waarover niets kan gezegd worden en die enkel kan ervaren worden is, volgens Maeterlinck, bepalend voor hun verder lot.

Johan Huys

Triatu

IN DE KIJKER

wo 11.03.09 / 20.00 / Kamermuziekzaal

TRIATU / JOSSE DE PAUW

Triatu verheft het tokkelen, raspen en kloppen tot een ware kunstvorm. In Mauricio Kagels Dressur gooien ze niet enkel hun handen, maar hun hele lichaam in de strijd. Uitbundigheid, gecontroleerde chaos, maar vooral een grote portie humor en een jeugdig enthousiasme vormen de basis. Josse De Pauw ageert op Kagels Dressur met een eigen tekst en speelt in op de uitnodiging van Kagel om méér te doen met de partituur.

CONCERTGEBOUWCAFE

Geniet van een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte in het Concertgebouwcafé. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw.

tickets & info: www.concertgebouw.be / +32 70 22 33 02 / In&Uit, 't Zand 34, 8000 Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

West-Vlaanderen

BRUGGE

DeMorgen
een open geest belooft meer

Knack
weekend
FOCUS
www.knack.be

Klara

PORT AUTHORITY

ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
EXCELLENCE IN GAS TECHNOLOGY

BOMBARDIER